

TITO O LIKU KOMUNISTE

Komunistička partija Jugoslavije oduvek je poklanjala veliku pažnju izgradnji članstva, njegovom vaspitavanju, jačanju proleter-skog morala, humanizma i oblikovanju lika komuniste. Svaki period u razvoju Partije i revolucije, zavisno od zadataka koji su rešavani, iziskivao je i odgovarajuća svojstva komunista, koja su više od ostalih dolazila do izražaja prilikom izvršavanja revolucionarnih zadataka. Međutim, pitanje lika komuniste permanentno se postavljalo kao neophodnost u formiranju proleterskog morala i humanizma.

Polazeći od te činjenice, drug Tito tokom čitavog svog revolucionarnog života radi na vaspitavanju i razvijanju moralno-političkih osobina komunista. Istovremeno, i rečima i delom dokazuje kakav treba da bude komunista kao čovek — borac za čovečnije uslove života, za slobodu i socijalizam. Još u vreme borbe protiv frakcionastva u Partiji, drug Tito ukazuje na potrebu jedinstva i čistote redova Partije radi ostvarivanja njene revolucionarne uloge i razvijanja pozitivnih vrlina komunista — revolucionara. Ujedno aktivno radi na negovanju osobina skromnosti, drugarstva, istinoljubivosti, principijelnosti, hrabrosti, revolucionarnosti i drugih. On sve vreme nastoji da kod članova Partije nestanu: licemerstvo, karijerizam, poltronstvo, grupaštvo, oportunistizam i dr. — što je bilo pothranjivano frakcijskim borbama unutar Partije. »Nalazeći se na rukovodstvu, jedna ili druga frakcijska klika dovodila je na odgovorno mjesto svoje frakcijski opredijeljene ljude. Na taj način odgajali su se zagriženi frakcionaši a ne Partiji odani ljudi«¹. Za vreme suđenja 1928. godine drug Tito brani čast Partije i komuniste, ne priznaje buržoaski sud i ukazuje na laži i podmetanja kojima se kapitalisti služe u borbi protiv radničkog pokreta. On i na sudu razobličava buržoaski moral i bespravlje, a na robiji unosi nove odnose među osuđenim revolucio-

¹ »Proleter 1929—1942«, IRP, Beograd, 1968. god. str. 636.

narima. Ličnim primerom drug Tito utiče na hrabro držanje ostalih pred klasnim neprijateljem i bori se protiv uticaja frakcijskih raspri na komuniste osuđene zbog revolucionarne delatnosti.

Dolaskom na dužnost organizacionog sekretara KPJ drug Tito nastavlja još snažnije i svestranije borbu za lik komuniste, za dalje razvijanje moralnih svojstava revolucionara oslobođenog buržoaskog uticaja, koji će se rečima i delima boriti za nove društvene odnose — bez eksploatacije i bespravlja, za čoveka lišenog egoizma, strasti za posedovanjem i ugnjetavanjem. Maja 1935. godine, pišući o potrebi pravilnog odnosa među članstvom i partijskim rukovodstvima, drug Tito kritikuje one koji namerno i bez argumentacije narušavaju autoritet partijskih foruma i rukovodilaca: »Disciplina i autoritet ruše se i na taj način — a to je vrlo česta pojava kod nas — što mnogi naši ljudi, osobito oni koji ništa ne rade, a uvijek sve kritikuju, vrlo lako i neodgovorno, onako samo »slučajno«, bacaju optužbe na pojedine drugove koji su aktivni i rade odgovorne poslove, ali imaju nedostatke«². U isto vreme, obraćajući se mladim komunistima, uči ih da budu humanisti, pišući: »Ne sijanje mržnje, već hoćemo ljubav i bratstvo. Ne rat i ubijanje, već mir, hleb i slobodu«³.

Od 1937. godine drug Tito se zalaže za još humanije odnose među komunistima i energično se bori za ozdravljenje Partije i njeno osposobljavanje za ulogu avangarde radničke klase Jugoslavije. Ovom zadatku prilazi i sa stanovišta razvoja moralnih svojstava komunista. Bez obzira na ranije sukobe u rukovodstvu Partije, drug Tito ističe da je u vreme borbe protiv šestojanuarske monarhofašističke diktature 1929. članstvo pokazalo veliku hrabrost i odanost, jer se tada »pokazalo da naša Partija ima u svojoj sredini vjerne i odane članove, koji su bili spremni da tako reći jurišaju na nebo i koji su svjesno ginuli za ideju, za pobjedu socijalizma, za pobjedu komunizma«⁴. Na to zdravo revolucionarno jezgro drug Tito će se osloniti i prilikom ozdravljenja Partije. Radiće na razvijanju novih vrlina komunista i svestrano ih osposobljavati za klasnu borbu. To će sve uticati na jedinstvo misli i akcije, na odgovorno i disciplinovano ostvarivanje zadataka, na energičniju borbu protiv tuđih, buržoaskih, malograđanskih i drugih uticaja.

Drug Tito ukazuje i na važnost ličnog života komuniste. On je protiv asketizma, ali i rasipništva. Po njegovom mišljenju, komunista mora i u ličnom životu da bude primeran, i da i time pokazuje kako se bori za nove odnose među ljudima, za ravnopravnost u porodici i

² Isto, str. 523.

³ Isto, str. 524.

⁴ Tito: »Govori i članci«, Naprijed, Zagreb, 1960. god. str. 339—340.

društvu. Pri tome, kritikuje zanemarivanje brige o ponašanju i upotrebu alkohola i zalaže se za dostojanstvo ličnosti, odnose među ljudima zasnovane na principima proleterskog morala i humanizma, poštovanje revolucionarnih normi u ponašanju i ličnom životu. Maja 1939. godine drug Tito je pisao: »Od svakog člana Partije traži se u prvom redu besprijeakornost u njegovom ličnom životu. Ne može se odijeliti politički rad člana Partije od njegovog ličnog života. To je i prvi uslov da komunista dobije povjerenje masa«⁵. O ličnom životu komunista drug Tito govori i na Petoj zemaljskoj konferenciji KPJ. On smatra da je povezanost s masama »najbolja legitimacija za ulazak u Partiju«⁶, jer komunista mora da ostvaruje svoje veze sa ljudima, da širi uticaj Partije i ideje među radnim slojevima, da ih povezuje, organizuje i angažuje u revolucionarnoj borbi.

Prateći ponašanje komunista, drug Tito traži skromnost i odanost, jer »karijeristima i nezdravim ambicijama nema mjesta u Komunističkoj partiji«⁷. Uz to ukazuje i na važnost partijske discipline, jer bez »discipline i unutrašnje povezanosti Komunistička partija ne može pobijediti«⁸. S obzirom na uslove u kojima je delovala Partija, drug Tito na primerima pokazuje nužnost duže provere odanosti i iskrenosti pristupanja Partiji, utiče na razvijanje budnosti prema klasnom neprijatelju koji pokušava da u redove revolucionarnog pokreta ubaci provokatore i doušnike. Iskustva iz borbe za jedinstvo Partije nametnula su povećanu budnost, iako je to u nekim slučajevima dovodilo do sektašenja prilikom prijema novih članova. Izdajničkim držanjem nekih partijskih funkcionera naneta je velika šteta Partiji i radničkom pokretu. Došlo je do hapšenja odanih komunista, do otkrivanja nekih partijskih organizacija i prestanka njihovog rada⁹.

U referatu na Petoj zemaljskoj konferenciji KPJ generalni sekretar drug Tito ukazuje da je »vrlo važno to kakvi su odnosi među drugovima, kako među rukovodećim drugovima, tako i među običnim članovima«, zaključujući da »od tih odnosa zavisi uspjeh rada Partije«, jer ne može »biti da neko mrzi svog druga, a da u isto vrijeme iskreno voli stvar za koju se bori«¹⁰. Pri tome ističe pobjedu boljih odnosa u partijskim rukovodstvima¹¹, zahtevajući da odnos »drugova iz viših partijskih foruma prema drugovima iz nižih foruma ili obič-

⁵ Tito: »Briga o kadrovima«, »Proleter«, organ CK KPJ od maja 1939.

⁶ »Proleter 1929—1942«, str. 636.

⁷ Isto.

⁸ »Proleter 1929—1942«, str. 636.

⁹ Tito: »Slučaj izdajnika Adolfa Muka« i »Još jednom o izdajniku Muku«; »Proleter 1929—1942«, str. 613 i 627.

¹⁰ »Komunist«, organ CK KPJ, br. 1/46, str. 93—94.

¹¹ Isto, str. 93.

nim članovima ne smije biti komandantski; ne smije se postupati administrativno, već drugarski treba ukazivati drugovima na greške ili im strpljivo objašnjavati stvari»¹². Komunisti na rukovodećim mestima u Partiji moraju biti skromni i ne smeju se praviti važni pred članovima i drugima, »misleći da će tako pojačati svoj autoritet ili autoritet foruma, a zapravo takvi drugovi ispadaju smiješni i neozbiljni«¹³.

Jedinstvo internacionalizma i patriotizma u delovanju članova Partije drug Tito smatra veoma važnom osobinom komunista. Članovi KPJ su svoj internacionalizam ispoljavali učešćem u španskom građanskom ratu, u pripremanju dobrovoljaca za odbranu Čehoslovačke od fašističke agresije i prilikom rešavanja nacionalnog pitanja u Jugoslaviji. Drug Tito poziva komuniste da se bore protiv fašističke najeze na Jugoslaviju, ali i da nastave borbu protiv jugoslovenske buržoazije koja nacionalnim i socijalnim ugnjetavanjem slabi odbrambenu moć zemlje. Ujedno se drug Tito bori za veća prava radnika, za rešavanje međunacionalnih odnosa na bazi ravnopravnosti, za čišćenje državnog aparata od petokolonaša, dok komunisti u zemlji nastavljaju aktivnost na podizanju patriotske svesti i antifašističkog raspoloženja vojnika i naroda i na taj način jačaju spremnost za odbranu zemlje. Radeći tako, komunisti su dokazali svoj patriotizam u aprilskom ratu 1941. godine i internacionalizam — boreći se protiv međunarodne fašističke opasnosti.

Odmah posle okupacije zemlje i u početku rada na pripremama za dizanje ustanka, drug Tito pojačava aktivnost Partije na izgradnji lika komunista i prijemu novih članova. Potencira rad na vaspitavanju članstva Partije, kako bi se dalje razvijale vrline komunista. Pomaže članovima Partije da se bolje pripreme za predstojeće borbe, da se lakše i brže povezuju s narodnim masama, da podižu nacionalni ponos u narodu posle izdaje i kapitulacije. Uz to, ističe važnost revolucionarnosti i discipline, smelosti u stvaranju uporišta Partije među rodoljubima i radnim ljudima, upornosti u stvaranju novih organizacija omladine i njihovoj pripremi za ustanak.

Na majskom savetovanju 1941. godine, drug Tito postavlja pred komuniste zadatak da rade na uklanjanju međunacionalnih suprotnosti, razrađuje marksističku nacionalnu politiku u uslovima pripreme za ustanak i tu afirmiše proleterski internacionalizam. Ovde se još jasnije definiše politika bratstva i jedinstva, koja će odigrati snažnu ulogu u prevazilaženju bratoubilačke borbe. Činjenica je da su komunisti bili u prvim redovima boraca za bratstvo među narodima

¹² Isto, str. 94.

¹³ »Komunist«, br. 1/46, str. 94.

i narodnostima Jugoslavije. Pored rada na širenju bratstva i jedinstva, drug Tito smatra da »komunisti moraju biti sposobni da djeluju u svako vrijeme i u svakoj situaciji, ako je potrebno samostalno, brzo i odvažno«¹⁴.

U toku NOR-a i revolucije generalni sekretar KPJ i vrhovni komandant NOV i POJ još snažnije i kategoričnije ističe dužnost komunista da rade na oblikovanju sopstvene ličnosti, na podizanju revolucionarne svesti, na širenju proleterskog morala i marksizma. Tražeći od komunista da »moraju biti uvijek tamo gdje je najteže, da moraju pokazivati drugima primjer drugarstva, samopožrtvovanja i hrabrosti«,¹⁵ drug Tito nešto kasnije konstatuje: »Kroz ovu veliku oslobodilačku borbu narodi Jugoslavije su se uvjerali da su komunisti najvjerniji sinovi svoga naroda, uvijek spremni na najveće žrtve za njegovu sreću«¹⁶. Ujedno piše o potrebi čovečnosti, istinoljubivosti, drugarstva, internacionalizma, poštenja, pravilnog odnosa prema narodu i partizanima, spremnosti na samoodricanje, o odgovornosti, odanosti i upornosti. U instrukciji CK KPJ od maja 1942. drug Tito kaže: Kao mjerilo za primanje u Partiju treba uzeti lično poštenje, karakter, hrabrost i odanost Partiji, odbacujući svaku familijarnost«¹⁷. A u pismu PK KPJ za Srbiju od decembra 1941. jasno postavlja zadatak: »Treba dobre, čestite i odane borce primati u Partiju i politički ih podizati«¹⁸. Ukazujući na kriterij za prijem u Partiju, drug Tito podstiče na razvijanje moralnih vrlina. Na osnovu iskustava iz prve ustaničke godine i delovanja komunista, u direktivi CK KPJ se ukazuje kakav treba da bude komunista kao partizan: »... primjer hrabrosti, požrtvovanosti, nesebičnosti, discipline, mudrosti u čuvanju ljudi, trezvenosti; dobar drug, nosilac optimizma, borac protiv paničenja, malodušnosti, uvijek spreman na izvršavanje najtežih zadataka«¹⁹. Ovde je jasno definisan lik komunista i učinjen veliki napor da se teorijski oblikuje delovanje članova Partije. Drug Tito ukazuje na jedinstvo discipline i samoinicijative, na mogućnost razvoja ličnosti članova Partije i SKOJ-a: »... tu, na bojnem polju, razvile su se njihove sposobnosti, zbog toga što nisu bili ograničavani, što su imali punu mogućnost samoinicijative«²⁰.

¹⁴ Istorijski arhiv KPJ, t. I, str. 147, izd. Istorijskog odeljenja CK KPJ, Beograd, 1949. god.

¹⁵ IRP, Beograd, 404/V, 5—1 (41) 4.

¹⁶ Tito: »Govori i članci«, knj. I, str. 159.

¹⁷ Zbornik dokumenata NOR, t. II, 4, dok. br. 31.

¹⁸ Isto, t. IX, 1, str. 64.

¹⁹ Dokumentat u arhivu Vojnoistorijskog instituta, reg. br. 2/1, k. 1978.

²⁰ Tito: »Dela«, t. I, str. 46.

Jednom od osnovnih vrlina komunista drug Tito smatra razvijanje brige o ljudima, tj. o njihovom stanovanju, ishrani, odmoru, vaspitavanju, očuvanju zdravlja, ublažavanju ratnih nedaća, itd. »Da bi se bilo dobar komunista, nije dovoljno biti lično hrabar i disciplinovan, već je potrebno svoju desetinu, vod, ljude oko sebe podići na viši stupanj hrabrosti i discipline«²¹. Brinući se za partijske kadrove, drug Tito postavlja zadatak da, i po cenu da partijski rad zbog toga trpi, kadrove ne treba slati tamo gde nije sigurno da mogu ostvariti svoje zadatke. U pismu CK KP Slovenije od januara 1942. drug Tito podvlači: »Mi smo vam takođe u jednom od ranijih pisama savetovali da kompromitovane kadrove zaštitite«²². Obraćajući se CK KP Hrvatske povodom pogibije Marka Oreškovića Krntije, drug Tito kaže: »Slučaj Krntije takođe dokazuje da je potrebno našim rukovodećim drugovima strogo braniti da se igraju svojim životima, koji su danas više nego ikada potrebni Partiji«²³. On ujedno usmerava aktivnost komunista na podizanje časti i dostojanstva, na izgradnju nove ličnosti i razvijanje njihove bitne vrednosti usmerene na pobedu revolucije²⁴; suprotstavlja se pojavama osvete nad zarobljenim neprijateljem, naređujući da se sa zarobljenicima postupa čovečno²⁵, kao i sa zavedenima, kojima treba pomoći da se vrate na pravi put.

Prateći razvoj lika komuniste, njihovo ponašanje, borbenu aktivnost i odnose, drug Tito uočava izvesne tendencije odvajanja rukovodećeg partijskog kadra i zatvaranja u forume. Pri tome se kritički odnosi prema tim pojavama i zahteva od partijskih kadrova da budu skromniji, da se drugarski i humano odnose prema članstvu Partije, borcima i stanovništvu, da se vaspitavaju u duhu marksizma-lenjinizma, da vode računa o interesima Partije i radničke klase u svim oblastima aktivnosti i ponašanja. Ujedno potencira njihove sposobnosti i vrline, traži da rukovodioci, putem drugarske kritike, pomažu partijcima u radu i boljem ponašanju, razvijajući kod njih optimizam i veru u sopstvene snage. Zahvaljujući drugu Titu, briga o ljudima je odigrala pozitivnu ulogu u podizanju lika komuniste na viši stepen. On od rukovodećih partijaca u NOV i POJ traži konstantan rad, dela kojima će najbolje dokazati odanost, uspešno vođenje jedinice, čovečan odnos prema ranjenim drugovima. Vaspitavanjem,

²¹ Zbornik dokumenata NOR, t. II, 4, dok. br. 3.

²² Arhiv IRP, Beograd, 135/II, 5—3 (42) 1.

²³ Arhiv IRP, Beograd, 1666/IV, 1d—13 (42) 36.

²⁴ U pismu R. Končaru od 12. 11. 1941. postavlja se zadatak da se »na rukovodeća mesta uvlače novi, mlađi, koji se pokazuju i u ovim časovima odani, hrabri i disciplinovani« (IRP, Beograd, 1172/I, 3—3 (41) 34).

²⁵ Naređenje Vrhovnog komandanta NOPO Jugoslavije od 8. 11. 1941. (Zbornik NOR, t. I, 2, str. 223—224).

kritikom i aktivnošću drug Tito suzbija pojave karijerizma, birokratije u partijskim rukovodstvima, štabovima i višim organima narodnooslobodilačke vlasti. Ujedno zahteva pojačanu samokritiku, kako bi se priznale sopstvene greške i na taj način javno obavezalo na bolji, moralniji, disciplinovaniji i partijski rad.

Zahvaljujući visoko razvijenom liku komuniste, članovi Partije su uspjeli da okupe ljude oko sebe, da ih vode iz borbe u borbu, iz pobjede u pobjedu, da razviju proleterski moral koji je postao skoro opštevažeći način međusobnih odnosa unutar oslobodilačkog i revolucionarnog pokreta.

I u periodu izgradnje zemlje, polazeći od značajne uloge lika komuniste u revolucionarnoj borbi i oslobodilačkom ratu, drug Tito postavlja pred članove Partije zadatak da nastave da neguju svojstva i odlike komunista i tako pokažu svoju stvarnu vrednost. U vezi s tim, on govori: »... borba za dostojan lik člana Partije i u daljoj fazi razvitka, na putu izgradnje socijalizma (pri čemu se moramo čuvati svih Scila i Haribda), predstavlja jednu od najvažnijih zadataka naše Partije, jer samo besprijekorno ponašanje komunista, njihovo stalno uzdizanje, njihova disciplina i požrtvovanost, vjernost narodu i Partiji — čini ih dostojnim da budu idejni i politički inspiratori stvaranja novog socijalističkog društva«²⁶. Pri tome uvek ističe da komunist »treba da bude samodisciplinovan, samokritičan, uporan, on ne smije da se boji primanja odgovornosti na sebe, pa ma koliko ona bila teška, mora drugarski da se odnosi prema svakome, da ima razumijevanja za svačije nezgode. Jednom riječju, komunista treba da otjelovljuje sve najpozitivnije osobine čovjeka koje su se stvarale u ljudskom društvu otkako ono postoji«²⁷.

Drug Tito se suprotstavlja pojavama suvišnog oslanjanja na političku vlast i traži da i dalje osnovni metod delovanja za komuniste bude — ubeđivanje, a ne komandovanje. Na kongresu komunista Srbije izjavljuje: »Kao rukovodioci, vi treba da pazite kako se odnose prema narodu. Vaš odnos ne smije biti odnos onih koji zapovijedaju, već odnos onih koji strpljivo objašnjavaju i pomažu narodu«²⁸. Pozivajući komuniste da prestanu komandovati, drug Tito kaže: »Potrebno je da i dalje uporno radimo kao vjerni komunisti i vjerni sinovi svoga naroda, da razumijemo izvjesne negativne pojave koje dolaze od još nedovoljno svjesnih ljudi, i da idemo naprijed koristeći više ubjeđivanja nego administrativni put«²⁹. Uz to drug Tito kritikuje po-

²⁶ Tito: »Govori i članci«, »Naprijed«, Zagreb, 1959. knjiga VII str. 258.

²⁷ Isto, knj. IV, str. 201.

²⁸ Isto, knj. IV, str. 123.

²⁹ Tito: »Govori i članci«, knj. XV, str. 128.

našanje nekih članova Partije koji se odvajaju od radnih ljudi, jer komunisti i dalje moraju da budu primer savesnosti, radinosti, drugarstva, poštenja, disciplinovanosti, skromnosti i odgovornosti.

U delovanju komunista, kao i ranije, traži da im se reči i dela slažu, ističući da smo »našim djelima dokazivali i opravdavali svoje riječi«³⁰. Drug Tito jasno kaže: »Ja se obraćam članovima Komunističke partije Jugoslavije... da daju primjer svojom upornošću i samoprijegom«³¹. Generalni sekretar SKJ zahteva: »... Budite u svemu drugom jednaki sa svim našim ljudima osim u radu i borbi, gdje morate uvijek biti prvi«³². Zahtevajući od rukovodećih komunista da »moraju i danas, kao i ranije, služiti za primjer drugima«,³³ on ukazuje: »Ne svugdje, ali bilo je ipak pojedinih komunista koji su na riječima bili za, a na djelu su ostali pasivni ili su radili ono što je bilo suprotno intencijama sprovođenja privredne reforme«³⁴.

Drug Tito je kategoričan u tome da se moraju usklađivati reči i dela, jer smo u »našem partijskom životu došli u situaciju kad se više ne može pričati, kada se mora preći na djela«.³⁵

U Pismu predsednika SKJ i Izvršnog biroa Predsedništva SKJ istaknuto je da radnička klasa i ostali radni ljudi »ne ocenjuju aktivnost komunista i njihovih organizacija prema deklaracijama nego prema stvarnom političkom i društvenom ponašanju u praksi, prema rezultatima njihove akcije«.³⁶ Svaki raskorak između reči i dela, izbegavanje težih zadataka, težnja za privilegijama i zahvat u višak rada drugih dovodi do licemerja, demagogije, politikanstva, nereálnih obećanja i političke obmane, čime se gubi poverenje radnih ljudi one sredine u kojoj deluje član Saveza komunista.

Drug Tito traži od komunista i izvesno žrtvovanje i izričito kaže: »Žrtvovanje je jedno od svojstava komunista«.³⁷

U liku komuniste sadržano je jedinstvo nacionalnog i internacionalnog. Zato on deluje kao progresivni predstavnik sopstvene nacije, ali i kao internacionalist. Zalaže se za razvoj pozitivne nacionalne svesti svoje nacije, ali se istovremeno zalaže za afirmaciju nacionalnih vrednosti drugih nacija. Govoreći radnicima brodogradilišta »3. Maj« u Rijeci, drug Tito je jasno rekao: »Mi ne negiramo nacionalnosti. Naprotiv. Mi želimo da se sve pozitivne tekovine iz historije

³⁰ Isto, knj. IV, str. 23.

³¹ Isto, knj. IV, str. 119.

³² Isto, knj. VIII, str. 326.

³³ Isto, knj. XV, str. 92.

³⁴ Uvodna reč na III plenumu SKJ, 25. III 1966.

³⁵ Intervju »Vjesniku«, Zagreb, 7. oktobra 1972. godine.

³⁶ Pismo Predsednika SKJ i Izvršnog biroa.

³⁷ Tito: »Govori i članci«, knj. VII, str. 23.

naših naroda njeguju i da i dalje budu doprinos zajedničkim tekovinama socijalističkog razvitka«. ³⁸ Komunisti »nikad i ni na jednoj funkciji, gdje god bili, ne smiju izgubiti iz vida onaj svoj osnovni zadatak« — ističe drug Tito — »da djeluju kao komunisti, da djeluju kao internacionalisti, sa internacionalističkim shvatanjem čitavog zbivanja«. ³⁹ Delujući kao revolucionari i internacionalisti, komunisti se bore za jedinstvenu socijalističku Jugoslaviju, zajednicu ravnopravnih naroda i narodnosti. Potom oštro kritikuje pojave nacionalizma, šovinizma, partikularizma, lokalizma, kao ostataka buržoaske svesti i politike kontrarevolucionarnih snaga. ⁴⁰ Kritikujući partikularizam, drug Tito je rekao: »Svaki komunist treba uvijek da ima pred očima cjelinu«. ⁴¹ On je ukazao na to da ima još pojava »da se republika nastoji što više zatvoriti u svoj krug, kao da je i Savez komunista Jugoslavije neka federacija, pa da u svakoj republici Partija može potpuno samostalno da radi, bez dogovora, bez direktiva koje se nekima ne sviđaju«. Međutim, tako se ne može, jer idejno-političko usmeravanje »mora biti jedinstveno za čitavu zemlju«. ⁴² Obraćajući se političkom aktivu Srbije, drug Tito je nedvosmisleno rekao: »Lakše je govoriti o borbi protiv hegemonizma i nacionalizma, nego se latiti teškog, ali jedino mogućeg zadatka da se mijenja to izvoriste prevaziđenih odnosa koji, osim toga, pothranjuju nacionalizam i hegemonizam«. ⁴³ Ujedno, zamerajući komunistima i za pojavu lokalizma, ukazuje: »Ja mislim da je to vaš lokalizam, da je to ono usko gledanje na interese samo onoga čime se neposredno upravlja, a ne i na interese čitave zajednice«. ⁴⁴ Drug Tito se zalaže za razvijanje jugoslovenskog socijalističkog patriotizma i zahteva od komunista da razvijaju kod »naših mladih ljudi zdrav socijalistički patriotizam, a socijalistički patriotizam jeste u svojoj suštini internacionalizam«. ⁴⁵ Istovremeno, boreći se protiv nacionalizma, lokalizma i partikularizma, komunisti moraju da se bore i protiv etatizma i birokratskog centralizma, kojima se sputava skladan i slobodan razvoj svake nacije i nacionalnosti na temelju samoupravnog socijalizma.

³⁸ »Komunist«, Beograd, god. XXX, br. 808, str. 3.

³⁹ »Govori i članci«, knj. XI, str. 21.

⁴⁰ Na 21. sednici Predsedništva SKJ, prilikom govora u Rijeci i Prijedoru, u intervjuu »Vjesniku« i u govoru političkom aktivu Srbije i Pismu, drug Tito je jasno istakao kontrarevolucionarnu suštinu nacionalizma, šovinizma i etatizma, da su to izrazi manifestacije buržoaske svesti.

⁴¹ »Govori i članci«, knj. XV, str. 76.

⁴² Intervju »Vjesniku«, Zagreb, 7. 10. 1972. god.

⁴³ »Komunist«, Beograd, god. XXX, br. 814, str. 4.

⁴⁴ »Govori i članci«, knj. XV, str. 71.

⁴⁵ Isto, knj. IV, str. 45.

Predsjednik SKJ je veoma energičan i u zahtevu da komunisti budu u prvim redovima boraca za razvoj samoupravljanja. Od njih traži da se bore protiv svih pojava obezvlašćivanja radničke klase, otpora koji onemogućavaju da radni čovek ostvaruje svoja samoupravna i proizvodna prava. Pri tome ukazuje komunistima i radnim ljudima da je suština samoupravljanja »u tome da volja većine radnika dođe do izražaja i da se onemogućavaju izvjesne pojave koje su rezultat ljudskih slabosti i sličnog«,⁴⁶ a u Pismu se jasno ističe: »Sadašnja etapa revolucije ima odlučujući značaj za pravce razvoja i sudbinu socijalizma u Jugoslaviji. Suština pitanja je u tome da li će radnička klasa zagospodariti celinom društvene reprodukcije i obezbediti odlučujuću ulogu u političkom i društvenom odlučivanju ili će jačati oni odnosi i snage koji su suprotni interesima radničke klase, socijalizma i samoupravljanja«⁴⁷. Drug Tito obavezuje komuniste da se bore za odlučujuću ulogu radničke klase u društvu i kritikuje pojedine članove Saveza koji svojim ponašanjem sputavaju napore radnih ljudi da ostvaruju svoja samoupravna prava i učine humanijim samoupravne odnose u radnoj organizaciji.

Drug Tito ukazuje komunistima, naročito na rukovodećim radnim mestima, na opasnost od birokratizma, hvalisavosti, razmetljivosti, neosluškivanja glasa radnika i građana. Primećuje da je u toku poslednjih »nekoliko godina kod nekih komunista, i to u prvom redu kod nekih na rukovodećim mjestima, nekako otupila partijnost i odgovornost za svoje postupke«.⁴⁸ Energično se suprotstavlja postojanju dvaju merila i kriterija »u Savezu komunista: jedan prema onima koji su gore i drugi prema onima koji su dolje. Međutim, u našem Savezu komunista mora biti jedan kriterijum, jednak za rukovodioca kao i za sve članove Saveza komunista. Greška rukovodioca mnogo je opasnija i teža nego greška običnog člana,«⁴⁹ pa je i njihova odgovornost za rad i postupke veća. Za neke komuniste drug Tito smatra da su nosioci etatizma, a da je to nespojivo sa politikom SK. Od komunista traži da na svaki način moraju suzbiti »proces etatizacije društva, jer on prijeti da potkopa vlast radničke klase i ometa istinski socijalistički razvitak zemlje«.⁵⁰ Ukazujući na to da pojedini članovi SK daju primat ličnim nad društvenim interesima, on ističe: »Mi priznajemo lični interes i interes pojedinih kolektiva kao važnu pokretačku snagu privredne aktivnosti, ali istovremeno smo dužni da

⁴⁶ Isto, knj. XVII, str. 129.

⁴⁷ Pismo Predsednika SKJ i Izvršnog biroa.

⁴⁸ »Govori i članci«, knj. XVII, str. 152—153.

⁴⁹ Treći plenum SKJ, Kultura, Beograd, 1966. god., str. 12.

⁵⁰ Deveti kongres SKJ, Kultura, Beograd, 1969. god., str. 29.

učvršćujemo društvenu svojinu kao opšte dobro i stvar sviju nas». ⁵¹ Organizacije SK moraju se osloboditi nosilaca anarholiberalističkih shvatanja, etatizma, nacionalizma i drugih shvatanja i pojava tuđih socijalizmu i marksizmu. Drug Tito obavezuje komuniste da se bore protiv svih ostataka buržoaske svesti i morala, da se u svojim poslovnim odnosima rukovode socijalističkim moralom. Lik komuniste nepojiv je sa primanjem mita, težnjom za privilegijama, protekcijom, bogaćenjem i ostvarivanjem sebičnih ličnih ciljeva, kojima se dovodi u pitanje interes uže i šire zajednice. On naročito kritikuje pojave protekcije, jer »sa protekcijom i korupcijom se ne može ići daleko«, zaključujući da nam je to »prošlost pokazala«. ⁵² U Pismu drug Tito postavlja zadatak da se iz Saveza komunista odstrane svi oni koji »svoj uski egoistički i grupni interes stavljaju iznad interesa radničke klase i samoupravne socijalističke zajednice — korumpiranih pojedina, malograđana, nosilaca birokratske samovolje, oportunist, karijerista i drugih ljudi koji svojim ponašanjem narušavaju ugled Saveza komunista«. ⁵³ Komunisti moraju da se zalažu za razvijanje i jačanje društvene svojine, oni moraju da budu oličenje poštenja i nesebičnosti. Njihov je zadatak da stalno podižu produktivnost rada i da služe u tome za primer, dokazujući svoje stvarne vrednosti kao i odanost socijalizmu, jer »dostojanstvo čovjeka treba da se zasniva na onome što on doprinosi zajednici svojim fizičkim ili umnim radom«. ⁵⁴

Komunista i u periodu razvoja samoupravnog socijalizma mora biti humanist, jer se bori za humanije društvene odnose, pa i sam mora biti čovečan u svojim postupcima, shvatanjima i u radu. Dužnost je »svih rukovodilaca i svih komunista« — rekao je drug Tito — »da prate život ljudi. Treba znati ući u lični život svakog čovjeka i razumjeti njegove teškoće, jer svaki čovjek je čitav svijet za sebe, biće koje ima veselih i žalosnih trenutaka u životu. Nije zato potrebno biti neki psiholog, dovoljno je biti čovjek, imati srce i osjećati za ljude. Mi nismo, razumije se, neki samarićani, ali mi smo komunisti, a komunisti moraju u prvom redu biti humanisti«. ⁵⁵ Drugom prilikom drug Tito je rekao: »Vi ste komunisti i nemojte nikada zaboraviti da treba i sada, kao što ste to činili prije rata i u samom ratu, u prvom redu voditi računa o čovjeku i pravilno se odnositi prema njemu«. ⁵⁶

⁵¹ »Govori i članci«, knj. XIII, str. 81.

⁵² »Govori i članci«, knj. I, str. 306.

⁵³ »Komunist«, Beograd, god. XXX, br. 814, str. 6.

⁵⁴ »Govori i članci«, knj. XIV, str. 262.

⁵⁵ Isto, knj. XIII, str. 397.

⁵⁶ Isto, knj. XV, str. 29.

Samo plemeniti ljudi mogu da se bore za ideale socijalističke revolucije, a komunisti stoje na čelu te borbe, pa zato moraju biti humanisti i to dokazivati delom.

Kao komunista i revolucionar drug Tito se služio istinom i pravdom, pa to traži i od partijaca, jer su najlepša svojstva »biti istinoljubiv i pravdoljubiv«. ⁵⁷ Najjače oružje komunista je »istina, jer jedino time možemo pobijediti i ići napred«. ⁵⁸

I samokritičnost drug Tito smatra najboljom osobinom komuniste, jer to znači »strogost prema samom sebi, prema svojim greškama, ali i prihvatanje kritike drugih ako je ona na mjestu, to jest sa razlogom«. ⁵⁹ Na 21. sednici Predsedništva SKJ kritički se osvrnuo na ponašanje »rukovodećih drugova, da je, u stvari, bilo malo samokritike, naročito one komunističke koja je potrebna da bi se stvari mogle pravilno kretati i da bi se steklo povjerenje«. ⁶⁰ I na sastanku političkog aktiva Srbije izričito naglašava važnost samokritike: »Kada se radilo o tome da se ljudi kritički osvrnu na slabosti o kojima sam ukratko govorio u svojoj uvodnoj riječi, već u početku sam vidio da diskusija uzima sasvim drugi pravac nego što sam to želio i mislio da treba da bude odgovor na moje kritike i prije ovog sastanka i u uvodnoj riječi«, i podvlači da se pokazalo »da ima nemali broj drugova, mislim u prvom redu rukovodećih, koje sam slušao, koji su imuni od takvih vrlina kao što je samokritika«. Tito ukazuje na to »da su kritika i samokritika uvijek bile u našoj Partiji odlučujući faktor« i da samokritika »djeluje vaspitno i učvršćuje lik komuniste, lik revolucionara«, stavljajući do znanja pojedincima da je bojazan od »samokritike, kao i kritike malograđanska osobina i komunisti moraju savladati u sebi te mane«. ⁶¹ Ujedno drug Tito se zalaže da kritika bude principijelna i dobronamerna da bi bila pravilno shvaćena i prihvaćena od onoga kome se upućuje, da bi se komunista mogao popraviti i razviti pozitivna svojstva za rad. »Bez zdrave i konstruktivne kritike komunisti ne mogu pravilno vršiti svoje dužnosti«. ⁶² Pri tome ukazuje i na štetnost kritizerstva, koje obezvređuje ličnost, organizaciju SK, samoupravne rezultate, seje sumnju i nevericu u mogućnost ostvarenja postavljenih ciljeva. On se ne slaže »sa kritizerstvom, a ima ljudi koji se prema svemu kritizerski odnose, koji neće da vide šta je stvarnost i kritikuju sa zlom namjerom« ⁶³ i zamera onima koji

⁵⁷ Isto, knj. XI, str. 118 i »Deveti konrges SKJ«, str. 53.

⁵⁸ Isto, knj. IV, str. 25.

⁵⁹ Isto, knj. IV, str. 124.

⁶⁰ »Komunist«, Beograd, god. XXIX, br. 796, str. 4.

⁶¹ »Komunist«, Beograd, god. XXX, br. 814, str. 5.

⁶² »Govori i članci«, knj. XIII, str. 183.

⁶³ »Govori i članci«, knj. XIII, str. 56—57.

se suprotstavljaju kritici i ljute. Komunisti »mora da bude spreman da primi kritiku i da, ako ta kritika nije pravilna, odgovori i pokaže da to nije tačno«. ⁶⁴

Prateći ponašanja komunista drug Tito primećuje da je došlo do bleđenja lika komuniste i ističe da taj »lik danas nije ono što je bio. Neki misle da više nije ni potreban. Ako je neko komunista i pravi revolucionar, u jednoj tako složenoj međunarodnoj situaciji i u tako burnom našem unutrašnjem razvitku — njegov lik mora biti takav da ga poštuju, da ga cijene, da radi i postupa onako kako govori«. ⁶⁵ Komunisti je vojnik revolucije i mora da drži korak s njom, rešavajući odgovarajuće revolucionarne zadatke. Svako zaostajanje znači izneveravanje ideja revolucije, znači gubljenje svojstva komuniste, tamnjenje sopstvenog lika. Nevođenje računa o liku komuniste dovelo je do gubljenja autoriteta i uticaja Saveza komunista u društvu, do izvesnog odvajanja članstva Saveza od radničke klase i građana. Drug Tito žali »što danas lik nekih komunista nije onakav kakav je bio prije rata i u toku rata«. ⁶⁶ Jedan od uzroka ovome je svakako to što je u »našu Partiju, u Savez komunista ušao izvjestan broj ljudi koji s njim nemaju veze. Ja nisam za čišćenje, ali nisam ni za to da u Savezu komunista bude karijerista koji će to koristiti za svoje lične stvari«. ⁶⁷ Drugi razlog za ovo drug Tito vidi u nedovoljnom radu na sopstvenom marksističkom obrazovanju, u opadanju radne aktivnosti i birokratisanju pojedinih članova Saveza. Svakako da je na to uticalo i zamenjivanje metoda ubeđivanja radnih ljudi metodom pokušaja komandovanja, gde se nije vodilo računa o argumentima, odnosno nametana su rešenja koja nisu na magistrali interesa radničke klase i samoupravljanja. Jedan od razloga drug Tito vidi i u nedovoljnoj disciplini i odgovornosti za ostvarivanje usvojene politike za određeni revolucionarni period aktivnosti SK. On jasno stavlja do znanja da su komunisti i danas odgovorni »za dalji proces našeg unutrašnjeg razvitka i preobražaja« i smatra da je na »komunistima ogromna odgovornost« ⁶⁸ za budućnost socijalizma u Jugoslaviji. U stvari, ne ostvaruju se dosledno i principijelno usvojeni stavovi, ne realizuju postavljene zadaci u kojima je sadržan interes radničke klase i daljeg razvoja socijalističkog društva. Od »prihvaćenih stavova i zaključaka sporo se prelazi u akciju. Pri tome, očigledno je da i u redovima Saveza komunista ima nastojanja da se otupi oštrica usvojenih stavova,

⁶⁴ Isto, knj. XVIII, str. 107.

⁶⁵ Intervju »Vjesniku«, Zagreb, 7. oktobra 1972. god.

⁶⁶ »Govori i članci«, knj. VII, str. 22.

⁶⁷ »Govori i članci«, knj. XVIII, str. 101.

⁶⁸ Intervju »Vjesniku«, Zagreb, od 7. 10. 1972. god.

da se oni razvodne i potisnu u stranu, a praktični poduhvati odlažu i neutralizuju«,⁶⁹ kako je to istaknuto u Pismu. Drug Tito nastoji da se od komunista »na osnovu discipline dobije lik pravog komunista«.⁷⁰ Svako drugo ponašanje i nedoslednost u ostvarivanju zaključaka i ciljeva pojedinih komunista, a naročito onih na rukovodećim položajima, dovodi u sumnju samu akciju i umanjuje poverenje radnih ljudi u mogućnost da se problemi reše. Na taj način se smanjuje i poverenje u generalnu liniju SKJ, koja u sebi sadrži životne interese radnog čoveka, ali se u praksi sporo ostvaruje.

Da bi komunisti ostvarili svoje zadatke i negovali lik komunista moraju raditi na marksističkom obrazovanju i angažovati se u idejno-političkoj borbi. U tom smislu Predsednik SKJ postavlja kao stalni zadatak članovima Saveza da prate razvoj nauke i ponašanje ljudi, da sagledavaju uzroke pojavama i pravce idejno-političke i revolucionarne akcije. Komunisti »moraju stalno učiti, moraju učiti na svakodnevnoj praksi i dovoditi tu praksu u sklad sa naukom marksizma-lenjinizma, ali pri tome ne smiju postupati šablonski«.⁷¹ Od »komunista se traži da mnogo rade na svom ličnom uzdizanju, da mnogo misle, da suštinski uđu u sve probleme«⁷² ako žele da uspešno ostvare svoje zadatke i imaju uticaja na radne ljude. Jasno je da komunisti »ne mogu biti vaspitači masa ako sami nisu izgrađeni, ako nisu na dovoljnoj teorijskoj i političkoj visini«.⁷³ Samo idejno izgrađen komunista može brinuti »o razvoju socijalističke svijesti«,⁷⁴ kao važnog momenta većeg angažovanja ljudi u razvoju samoupravnog socijalizma. Drug Tito je kritički ukazao na nedovoljan rad na marksističkom obrazovanju komunista, omladine i radnih ljudi, na pojave tuđih idejnih shvatanja kod pojedinih članova Saveza, na to »da nije slučajno da je marksizam gotovo iščezao iz nastavnih programa naših univerziteta i drugih prosvjetnih institucija«⁷⁵, da se malo radilo i na marksističkom obrazovanju članstva SKJ.

U celokupnoj revolucionarnoj delatnosti drug Tito je, na svim etapama jugoslovenske socijalističke revolucije, brinuo o liku komunista. Svojom revolucionarnom delatnošću — ličnim primerom, rečima i delima, pisanom reči i u razgovoru s komunistima — uticao

⁶⁹ Pismo Predsednika SKJ i Izvršnog biroa.

⁷⁰ »Govori i članci«, knj. V, str. 351.

⁷¹ Isto, knj. XI, str. 10.

⁷² Isto, knj. IX, str. 137.

⁷³ Isto, knj. XI, str. 20.

⁷⁴ Isto, knj. XX, str. 57.

⁷⁵ Govor Političkom aktivu Srbije »Komunist«, god. XXX, br. 814, str. 4.

je na podizanje partijnosti, moralnosti, humanosti, odgovornosti članova KP, odnosno SK.

Baš zato što je lik komuniste odigrao veliku ulogu u povezivanju Partije i radničke klase, Partije i svih radnih ljudi, drug Tito i danas ističe obavezu članova Saveza komunista da neguju komunistička svojstva, da šire socijalistički moral i humanizam među radne ljude i tako doprinose razrešavanju društvenih protivrečnosti i izgradnji novog čoveka socijalističkog društva.

Pukovnik u rezervi

Milan MILADINVIĆ, profesor